

Ο ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΤΙΜΙΩΝ ΔΩΡΩΝ

της Στέρνας Αν. Θράκης
στην Καβάλα (1925)

Κωνσταντίνου Χιούτη

Σε προγενέστερες εποχές η πορεία του μοναχισμού στο 'Άγιον Όρος κοσμήθηκε από δωρεές ηγετικών προσώπων του Ορθόδοξου κόσμου, οι οποίες συνέβαλαν στην ενίσχυση της κτιριακής υποδομής, της αγροτικής ιδιοκτησίας και του κειμηλιακού πλούτου των μοναστηριών*.

Στην πρακτική αυτή εντάσσεται και η κίνηση της Σερβίδας αρχόντισσα Μάρας¹, συζύγου του σουλτάνου Μουράτ Β' (1421-1451), να αφιερώσει στην αγιορειτική μονή Αγίου Παύλου το θησαυρό, τον οποίο οι εξανατολών Μάγοι πρόσφεραν στο νεογέννητο Κύριο και η Εκκλησία τιμητικά τον ονομάτισε «Τίμια Δώρα»².

Η δωρεά αυτή, η οποία αποτελεί ακόμη και σήμερα ένα από τα πολυτιμότερα ιερά κειμήλια της Μονής, για λόγους ασφαλείας διαιρέθηκε και τοποθετήθηκε σε διάφορες θήκες, στις οποίες ο χρυσός βρίσκεται με τη μορφή 15 πλακιδίων, ενώ ο λίβανος και η σμύρνα διατηρούνται ως

* Εκφράζονται θερμές ευχαριστίες στη μονή Αγίου Παύλου για την ευγενική διάθεσή της να επιτρέψει τη μελέτη του σχετικού αρχαιολογικού υλικού της. Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνονται στο μοναχό Νικόδημο Αγιοπαυλίτη, ο οποίος βοήθησε σε κάθε πτυχή της προσπάθειας αυτής. Την πρόσβασή μας σε ναούς της Καβάλας για τον εντοπισμό εκκλησιαστικών αντικειμένων προερχόμενων από τη Στέρνα διευκόλυνε με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ο Π. Αγαπητός.

Η παρούσα εισήγηση στο Γ' Διεθνές Συνέδριο Βαλκανικών Ιστορικών Σπουδών (Καβάλα, 17-18 Σεπτεμβρίου 2010) έδωσε στη συνέχεια το ερέθισμα, για να γραφεί η μονογραφία Κ. Χιούτης, *Το μετόχι της αθωνικής μονής Αγίου Παύλου στη Στέρνα της Ανατολικής Θράκης. Η περιπέτεια του κειμηλίου των Τιμίων Δώρων*, Θεσσαλονίκη 2011.

¹ Η Μάρα ήταν θυγατέρα του Σέρβου δεσπότη Γεωργίου Μπράγκοβιτς και της Ειρήνης Κατακουζηνού. Ο πατέρας της υποστήριξε οικονομικά την οικοδόμηση του καθολικού της μονής Αγίου Παύλου, ενώ η Μάρα της αφιέρωσε εκτάσεις στη Χαλκιδική και στην περιοχή των Σερρών.

² Τα Τίμια Δώρα βρίσκονταν στην κατοχή των Βυζαντινών από το έτος 400, όταν ο αυτοκράτορας Αρκάδιος (395-408) τα μετέφερε στην Κωνσταντινούπολη, όπου και παρέμειναν έως την άλωσή της από τους Φράγκους το 1204. Τότε για λόγους ασφαλείας μεταφέρθηκαν στην προσωρινή πρωτεύουσα του Βυζαντίου, τη Νίκαια της Βιθυνίας. Η επιστροφή τους στην Κωνσταντινούπολη έγινε επί αυτοκράτορα Μιχαήλ Παλαιολόγου, όπου παρέμειναν και μετά την άλωσή της από τους Οθωμανούς.

μείγμα με τη μορφή περίπου 70 σφαιριδίων, γνωστών και ως «σπυριών» εξαιτίας του σχήματός τους.

Η μονή Αγίου Παύλου (Άγιον Όρος).

Η μονή Αγίου Παύλου κατέχοντας αυτήν την σπουδαία κληρονομιά δεν την περιόρισε στην αθωνική χερσόνησο κατά την οθωμανική περίοδο, αλλά από φιλανθρωπία τη διέθεσε σε μακρινές περιοχές για αγιασμό και ίαση των πιστών φροντίζοντας παράλληλα και την οικονομική ενίσχυσή της.

Σε κάποιες περιπτώσεις η διάθεση του κειμηλίου δεν ακολούθησε το δρομολόγιο κάποιας ζητείας, αλλά συνοδεύτηκε με την πολυετή παραμονή σε κοσμικές κοινωνίες, στις οποίες η Μονή διατηρούσε μετόχια. Στην πρακτική αυτή τοποθετείται και η περιοχή της Ανατολικής Θράκης, όπου

η μονή Αγίου Παύλου διατηρούσε μετόχι στην κωμόπολη Στέρνα των Γα-νοχώρων³.

1. Το μετόχι της μονής Αγίου Παύλου στη Στέρνα.

Οι ενδείξεις για την παρουσία της μονής Αγίου Παύλου στη Στέρνα ανάγονται στις αρχές της δεκαετίας του 1820. Η παρουσία αυτή αποτελεί μία εξέλιξη της εν γένει δραστηριότητας της αθωνικής μονής στο χώρο της Προποντίδας, στον οποίο διατηρούσε μετόχια (Κίος, Πασαλιμάνι, Πάνορμος)⁴.

Το παλαιότερο αρχειακό τεκμήριο της μονής Αγίου Παύλου για τη Στέρνα, το οποίο είναι ένα δηλωτικό έγγραφο του 1822, μνημονεύει την αγορά εκ μέρους της Μονής ενός οικήματος, του οποίου η χρήση έμελλε «να είναι και να λέγεται μετόχιον του Αγίου Παύλου, εις αιώνα τον άπαντα»⁵.

Η κτήση αυτή αποτέλεσε τον πυρήνα της ακίνητης περιουσίας της αθωνικής μονής στη Στέρνα, στην οποία φαίνεται ότι η Μονή επένδυσε τη δεκαετία του 1830 με την εκ βάθρων ανακαίνιση του μετοχιακού οικήμα-

³ Η Στέρνα (σήμερα Τερεκόγ) βρίσκεται κοντά στο Μυριοφύτο (σήμερα Mürefte). Το 19^ο αι. ήταν κωμόπολη με αμιγή ελληνικό πληθυσμό, ο οποίος είχε ως κύρια ενασχόληση την αμπελοκαλλιέργεια και τη σηροτροφία. Διοικητικά υπαγόταν στον καζά Περιστάσεως, ενώ εκκλησιαστικά στην επισκοπή Μυριοφύτου και Περιστάσεως. Το 1922, μετά την εκκένωση της Ανατ. Θράκης από το ελληνικό στοιχείο, οι κάτοικοί της εγκαταστάθηκαν κυρίως στην Μακεδονία και στη Δυτ. Θράκη. Περισσότερα για τη Στέρνα βλ. α) Ε. Δράκος, *Τα Θρακικά. Ήτοι διάλεξις περί των εκκλησιαστικών επαρχιών Σηλυβρίας, Γάνου και Χώρας, Μετρών και Αθύρων, Μυριοφύτου και Περιστάσεως, Καλλιτόλεως και Μαδύτου*, τχ. 1, Αθήνησι 1892, σσ. 81-82, β) Θ. Λαγόπουλος, *Η κωμόπολις Στέρνα Ανατ. Θράκης*, Θεσσαλονίκη 1960, γ) Άγγ. Γερμίδης, *Τα Γανόχωρα της Ανατολικής Θράκης. Πόνημα Ιστορικό, Γεωγραφικό και Λαογραφικό*, Θεσσαλονίκη 1976, σσ. 70-76, 111, 115 και 121-122, δ) Πασχ. Βαλαμίδης, «Σφραγίδες της επαρχίας Μυριοφύτου και Περιστάσεως», *Επιστημονική επετηρίδα της Θεολογικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης*, τ. 8, Θεσσαλονίκη 2002, σ. 265, σημ. 27 και ε) Κ. Χιούτης, *Το μετόχι της αθωνικής μονής Αγίου Παύλου στη Στέρνα της Ανατολικής Θράκης. Η περιπέτεια του κειμηλίου των Τιμίων Δώρων*, Θεσσαλονίκη 2011.

⁴ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, Καθολικόν, σ. 70^α και Φωκ. Κοτζαγεώργης, *Η αθωνική μονή Αγίου Παύλου κατά την οθωμανική περίοδο*, Θεσσαλονίκη 2002, σσ. 161-172.

⁵ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Στέρνας, Δηλωτικό έγγραφο (1 Μαΐου 1822).

τός της έχοντας την οικονομική αρωγή των κατοίκων⁶. Το οίκημα αυτό, γνωστό ως «μετόχι» και «κονάκι» διέθετε χώρους για την κατοικία των μοναχών, μικρό ναό και κρασομάγαζο.

Πανοραμική άποψη της Στέρνας (σήμερα Tereköy).

Η αγιορειτική μονή κατείχε εκτάσεις (κυρίως αμπελώνες) στην αγροτική περιφέρεια της κωμόπολης, οι οποίες προήλθαν από την αφιερωτική πρακτική των κατοίκων⁷ και συντελούσαν στην παροχή εσόδων από την πώληση του αγροτικού προϊόντος.

Επίκεντρο της ζωής του μετοχίου στάθηκε η παρουσία του κειμηλίου των Τιμίων Δώρων, το οποίο φυλασσόταν στο μετοχιακό οίκημα προσδίδοντας σε αυτό προσκυνηματικό χαρακτήρα.

⁶ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Στέρνας, Δηλωτικό έγγραφο (21 Ιουλίου 1837).

⁷ Κ. Χιούτης, ό.π., σσ. 60-63.

2. Το κειμήλιο των Τιμίων Δώρων στο μετόχι της Στέρνας.

Από πότε τα Τίμια Δώρα είχαν διατεθεί στη Στέρνα δεν μαρτυρείται με σαφήνεια από τις έως σήμερα γνωστές πηγές. Σε ένα Πρακτικό της Μονής του 1925 αναφέρεται με γενικότητα ότι είχαν σταλεί «*προ εκατόν ετών εις το χωρίον Στέρνα*»⁸, δηλαδή την περίοδο κατά την οποία η Ελληνική Επανάσταση ήταν ακόμη σε εξέλιξη. Στη βάση αυτού του ζητήματος μπορεί να προστεθεί και τοπική παράδοση, η οποία δέχεται ότι τα Τίμια Δώρα μεταφέρθηκαν στη Στέρνα για να προστατευθούν από την πειρατεία⁹.

Αδιευκρίνιστη παραμένει και η αιτία της διάθεσης ενός τόσο πολύτιμου κειμηλίου στη Στέρνα με την προοπτική να παραμείνει σε αυτή για μεγάλο χρονικό ορίζοντα¹⁰.

Το κειμήλιο της Στέρνας αποτελούσαν από κοινού τα Τίμια Δώρα και ένας σταυρός ευλογίας με τεμάχιο Τιμίου Ξύλου, τα οποία φυλάσσονταν σε αργυρή θήκη. Ωστόσο, οι αναφορές επικεντρώνονται στο κειμήλιο των Τιμίων Δώρων, γι' αυτό και πάντοτε η θήκη ονοματιζόταν ως «*Τίμια Δώρα*».

Το κειμήλιο περιγράφηκε για πρώτη φορά από τον επισκόπο Μυριοφύτου και Περιστασέως Γρηγόριο (1882-1892), ο οποίος επισκέφτηκε τη Στέρνα το 1883:

«εζήτησα τα Τίμια Δώρα [...] και εύρον αυτά εν κιβωτίω αργυροτεύκτω, σχήματος οκτάγου φέροντι εν τη πλευρά κεχαραγμένα τα εφεξής γράμματα: Ανοικοδομήθιοι τόδε κιβώτιον διά δαπάνης του πανοσιστάτου προηγουμένου κυρίου Ανανίου, εν έτι ΑΩΙΣΤ', διά χειρός χρυσοχού Αποστόλη προυσηανού προσκυνητού.

⁸ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, Κώδιξ Πρακτικών 1914-1927, αρ. 40 (7 Δεκεμβρίου 1925).

⁹ Ι. Καβαλιώτης, «Μια αξιολογη παράδοση Θρακιωτών για ένα απ' τα Δώρα των Μάγων», περ. «*Έρευνα*» (Καβάλας), τχ. 13 (Ιανουάριος 1953), σ. 18.

¹⁰ Μία αιτία αποστολής τμήματος του κειμηλίου των Τιμίων Δώρων με την προοπτική της πολυετούς παραμονής ήταν η αντιμετώπιση της θνησιμότητας των κατοίκων, που ενέκυψε στο χωριό Σωτήρος της Θάσου (τέλη δεκαετίας 1810). Τα Τίμια Δώρα διατέθηκαν στο Σωτήρος μέχρι το έτος 1927.

Επί δε του επάνωθεν μέρους φέρει τον άγιον Παύλον κρατούντα το μοναστήριον και τον μεγαλομάρτυρα Γεώργιον εν στολή στρατιώτου. Έσωθεν δε φέρει το πώμα πλάκα εξ αργύρου κεχρυσωμένου, εφ' ης εσχημάτισαι η σταύρωσις του Σωτήρος ημών. Ετέρα ομοία πλαξ εγκεκολλημένη επί του στόματος του κιβωτίου φέρει σκάφην μετά πυλίδος εξ ομοίας ύλης, εν η εγκεκλεισμένα εισί τα Τίμια Δώρα εν σχήματι λεπτοκαρύων, εξ τον αριθμόν, μαργαριτοδέτων και διακρατουμένων διά δικτυωτού σύρματος εξ ύλης αργυράς κεχρυσωμένης, σχήματος ορθογωνίου. Κατά δε το δεξιόν μέρος των Τιμίων Δώρων, η αυτή πλαξ φέρει βάθος διπλού Σταυρού, ένθα εμφυτεύεται τοιούτος, αργυρούς, κεχρυσωμένος, μετά δώδεκα πετρών, επί της επιφανείας, και τιμίου Ξύλου ένδοθεν. Φέρει δε και ο Τίμιος Σταυρός ούτος όπισθεν γράμματα τα εφ' εξής. Ανεκένισθη ούτος ο τήμιος σταυρός διά συνδρομής της ευγενεστάτης κυρίας Χατζή Πολυτίμης απέ την Κιό. 1816. Διόπερ εις πίστωσιν συνετάχθη το παρόν καταστρωθέν και εν τω κώδικι της καθ' ημάς ιεράς επισκοπής Μυριοφύτου, εν σελ. 199¹¹.»

Το κειμήλιο ήταν υπό την εποπτεία μοναχού της μονής Αγίου Παύλου, ο οποίος διέμενε μόνιμα στη Στέρνα και έφερε τον τίτλο του οικονόμου (διαχειριστής του μετοχίου).

Από τα αρχειακά τεκμήρια συνάγεται ότι ο οικονόμος αντιμετώπισε προβλήματα με τους Στερνιώτες για τη χρήση του κειμηλίου. Έδη το έτος 1859 οι κάτοικοι αρνήθηκαν στον οικονόμο ιερομόναχο Μητροφάνη να διεξάγει ζητεία στην Ανατολή με το κειμήλιο¹². Το 1866 ο ίδιος οικονόμος περιγράφει στην αλληλογραφία του την οικονομική κατάσταση του μετοχίου και την αντίληψη των Στερνιωτών για τους «θησαυρούς», των οποίων την επιστροφή προς το 'Άγιον Όρος δεν επιτρέπουν:

¹¹ Μ. Γεδεών, *Μνήμη Γανοχώρων*, Κωνσταντινούπολη 1913, σσ. 52-53.

¹² Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Στέρνας, Επιστολή του ιερομονάχου Μητροφάνη προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου (Πασαλιμάνι, 22 Ιουνίου 1859).

Η κειμηλιοθήκη με τα Τίμια Δώρα και το σταυρό ευλογίας,
που φυλασσόταν στο μετόχι της Στέρνας.

«Ἦδη μὲν δηλῶ ὅτι ἡ ἐμὴ ἐπιστολὴ διαλαμβάνουσα, ὡς πολλάκις ἐ-
γραψα, τὸ ἐμπόδιον τοῦ καταβίβασμού μου, ἐστὶ τὸ πῶς νὰ πορευθῶ περὶ
τῶν θησαυρῶν, καὶ ἐτέρων. Καὶ πού νὰ εξασφαλίσω αὐτούς, ἐπειδὴ αὐτοὶ
[: οἱ κάτοικοι] δὲν ἐπιδέχονται νὰ παραλείψωσι καὶ θέλωσι νὰ τοὺς με-
τέρχονται ὡς κληρονομία τοὺς. Καὶ διὰ νὰ μὴ ξερραγῶσι [...] προσβολαὶ
ἐνεκα τῆς ἀπουσίας αὐτῶν, ἢ τῆς παραλαβῆς, ἀνεὺ τῆς υμετέρας θελή-
σεως, ὑπομένω τὴν ταραχὴν τοῦ ἀκαταστάτου τούτου κόσμου, ἀνεὺ τοῦ
οβολοῦ εἰσοδήματος ἐν πείνῃ δίψῃ, κακοπαθεῖα καὶ πολλὴ ἀντιλογία,
λαμβάνων [...] τὸν ἐπιούσιον ἄρτον πρὸς γρ(όσια) δύο τὴν οκά, καὶ μὴ δυ-
νάμενος πληρῶσαι αὐτὰ εὐρίσκομαι εἰς μεγίστην στενοχωρίαν [...] τόσον
μόνον γινώσκω ὅτι κάλλιον οἱ θησαυροὶ νὰ ἐλθῶσι εἰς τὸ ἱερόν Μοναστή-
ριον καὶ εἰάν θελήσωσιν οὗτοι, ὡς καθῶς καὶ τοὺς ζητῶσιν, ἀς ἐλθῶσιν οἱ
ἴδιοι πρὸς τὸ ἱερόν Μοναστήριον, καὶ αἰτήσωσιν ἄνθρωπον μετὰ τῶν θη-
σαυρῶν, ποιήσαντες συμφωνίαν εἰάν θελήσωσι τὸ τι εἰσόδημα προσφέ-
ρωσι εἰς τὸ Μοναστήριον, καὶ εἰς τὸν ἡυρισκόμενον ἄνθρωπον ὥδε διὰ νὰ
ζωοτρέφεται, νὰ γνωρίζῃ ὁ καθ' εἰς τὴν λήψιν καὶ δόσιν ἣν μέλλει νὰ ἐξοι-
κονομεῖται¹³.

Περὶ τὸν κρίνω νὰ σημειώσω τὰ προσημειούμενα, ὅτι τὸ παρελθόν ἐ-
τος ἀποφασίσας νὰ κατέλθω καὶ παραλάβω αὐτούς [: τοὺς «θησαυρούς»]
πρὸς τὸ ἱερόν Μοναστήριον, Συνάξεως γενομένης ἐντὸς τῆς κάτω ἐπισκο-
πῆς, πολλὰ εἶπομεν, ὥστε ἐφοβήθην καὶ τὴν ἰδίαν μου ζωὴν, μὴ παρευρι-
σκομένου ἐξάρχου τινός παρὰ τοῦ Σεβασμίου Ἡρακλείας, ὅστις προτρέ-
ψας αὐτούς, ὅτι ἔχει δικαίωμα τὸ Μοναστήριον νὰ παραλαμβάνῃ τοὺς
θησαυρούς του, ἀνεὺ κέρδους διδομένου, καὶ ἀνεὺ ἀνθρώπου τοῦ ἱεροῦ
Μοναστηρίου, ἀποκλειομένης δε τῆς ἀποφάσεως τὰ πρὸς εἰρήνην, νὰ
γράψωμεν πρὸς τὸ ἱερόν Μοναστήριον καγὼ καὶ αὐτοί, καὶ ὡς ἤθελε ἀ-
παντήσατε οὕτω καὶ πορευθῶμεν. Ἄτινα γράφοντες ἀπεστείλαμεν με τινὰ
μοναχόν Ἰωάννην ἐκ Νέας Σκήτεως πατριώτης ὡς τούδε, ἐπανελθὼν αὐτός
οὐδέ φωνὴν οὐδέ ἀκρόασιν¹⁴.»

¹³ Ἀρχεῖο μονῆς Ἁγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Στέρνας, Ἐπιστολὴ τοῦ ἱερομονάχου Μη-
τροφάνη πρὸς τὸν ηγούμενο τῆς μονῆς Ἁγίου Παύλου Γεράσιμο (Στέρνα, 10 Ἀπριλίου
1866).

¹⁴ Ἀρχεῖο μονῆς Ἁγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Στέρνας, Ἐπιστολὴ τοῦ ἱερομονάχου Μη-
τροφάνη πρὸς τὸν ηγούμενο τῆς μονῆς Ἁγίου Παύλου (5 Σεπτεμβρίου 1866).

Η ένταση αυτή, η οποία διατηρούνταν επί χρόνια στο μετόχι, οδήγησε σε μεγάλο πρόβλημα τη δεκαετία του 1880. Στις αρχές της περιόδου αυτής η μονή Αγίου Παύλου, για άδηλη αιτία, δεν διέθεσε οικονόμο στο μετόχι και αυτό ανάγκασε τη Δημογεροντία Στέρνας να παραλάβει την κειμηλιοθήκη από το μετοχιακό οίκημα και να τη διαφυλάξει μέχρι την έλευση ενός νέου οικονόμου.

Η αναπλήρωση του οικονόμου έγινε το έτος 1883 και σε αυτή υπήρχε ο σχεδιασμός να επιστραφεί το κειμήλιο στο Άγιον Όρος και η Μονή να μη λειτουργήσει εκ νέου το μετόχι, το οποίο ήταν πια μη προσοδοφόρο. Για το λόγο αυτό ο νέος οικονόμος αναχώρησε κρυφά από τη Στέρνα έχοντας πάρει μαζί του και τη θήκη με τους «θησαυρούς».

Η φυγή του θορύβησε τους Στερνιώτες, οι οποίοι αφού τον εντόπισαν κοντά στην Καλλίπολη, του αφαίρεσαν το ιερό κειμήλιο και το μετέφεραν στη Στέρνα¹⁵. Η βίαιη απόσπαση των κειμηλίων προβλημάτισε τη Μονή, γι' αυτό και άρχισε να εντείνει τις προσπάθειές της, για να ανακτηθεί το κειμήλιό της, αλλά και τα ιερά λείψανα, τα οποία παρακρατούσαν οι Στερνιώτες¹⁶. Εν τω μεταξύ οι Στερνιώτες κατέλαβαν το μετοχιακό οίκημα και το μετέτρεψαν σε παρθεναγωγείο.

Το έτος 1886 στάλθηκε στην Ανατολική Θράκη αντιπρόσωπος της μονής Αγίου Παύλου, ο οποίος, παρά τις συναντήσεις του με τους Στερνιώτες και τον επίσκοπο Μυριοφύτου και Περιστάσεως, δεν μπόρεσε να πείσει τους πρώτους να παραδώσουν το κειμήλιο στην πραγματική ιδιοκτήτρια. Οι Στερνιώτες δεν άλλαξαν τη στάση τους ακόμη και όταν το Πατριαρχείο τους ανακοίνωσε ότι θα καταφύγει στην επιβολή επιτιμίου¹⁷.

Μετά από τα γεγονότα αυτά δεν υπήρξε επί δεκαετίες κάποια αξίωση της μονής Αγίου Παύλου για την επιστροφή των Τιμίων Δώρων στη δικαιοδοσία της.

Το κειμήλιο φυλασσόταν στη Στέρνα, αρχικά σε ιδιωτικό χώρο για λόγους ασφαλείας, αλλά στη συνέχεια η πρακτική αυτή εγκαταλείφθηκε, επειδή στον 20^ο αιώνα οι ενθυμήσεις τοποθετούν τα Τιμία Δώρα στο ναό

¹⁵ Θ. Λαγόπουλος, ό.π., σ. 85.

¹⁶ Κ. Χιούτης, ό.π., σσ. 87-88.

¹⁷ Κ. Χιούτης, ό.π., σσ. 89-98.

των Παμμεγίστων Ταξιαρχών, σε μία «τριπλοκλειδωμένη σιδερότευκτη καταπακτή, στη δεξιά γωνιά του Τέμπλου του Ταξιάρχη, με το κρεμαστό ακοίμητο καντήλι από πάνω»¹⁸.

3. Τα Τίμια Δώρα στην Καβάλα.

Η υπογραφή της ανακωχής των Μουδανιών (Σεπτέμβριος 1922) είχε ως απότοκη ενέργεια την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης από τους Έλληνες κατοίκους της. Κατά τον εκπατρισμό (Οκτώβριος 1922) ο κύριος όγκος των κατοίκων της Στέρνας¹⁹ χρησιμοποίησε τη θαλάσσια οδό και μεταφέρθηκε στην καπνούπολη της Καβάλας, όπου οι περισσότεροι από αυτούς εγκαταστάθηκαν μόνιμα²⁰.

Οι Στερνιώτες ερχόμενοι στη Μακεδονία μετέφεραν μαζί τους εκτός από την οικογενειακή κινητή περιουσία τους και τα εκκλησιαστικά αντικείμενα (εικόνες, κηροπήγια, βιβλία κ.ά.) των τριών ναών τους²¹.

Την εποχή αυτή μεταφέρθηκε στην Καβάλα και το σπουδαίο κειμήλιο των Τιμίων Δώρων, το οποίο επί δεκαετίες κατείχαν παράνομα οι Στερνιώτες. Το κειμήλιο δεν παραχωρήθηκε σε κάποιο ναό της πόλης, αλλά τέθηκε υπό την εποπτεία των τότε προκρίτων της Στέρνας σε ιδιωτικό χώρο. Διαπιστώνεται, ωστόσο, ότι η παρουσία του κειμηλίου δεν αποσιωπήθηκε, επειδή οι κάτοχοί του ήταν βέβαιοι ότι δεν θα μπορούσε να τους ενοχλήσει κανείς μετά από τόσες δεκαετίες κατοχής του.

¹⁸ Χαρ. Λαλένης, «Η Στέρνα Γανοχώρων Ανατ. Θράκης και τα Τίμια Δώρα της», περ. Έρευνα (Καβάλας), τχ. 23 (Δεκέμβριος 1953), σ. 17.

¹⁹ Το 1922 η Στέρνα αριθμούσε 1164 κατοίκους από τους οποίους οι 506 ήταν άνδρες και οι 658 γυναίκες· βλ. Γενική Διοίκησης Θράκης, Πίναξ των πόλεων και χωριών της Θράκης εμφανίτων τα παλαιά και νέα ονόματα και τον πληθυσμόν αυτών κατά την τελευταίαν απογραφήν, Αδριανούπολις 1922, σ. 15.

²⁰ Για την εγκατάσταση των Στερνιωτών σε διάφορα σημεία της Β. Ελλάδας βλ. Κ. Χιούτης, ό.π., σ. 100, σημ. 156, 157.

²¹ Στο ναό του Αγ. Γεωργίου Καβάλας βρίσκονται τα ορειχάλκινα κηροπήγια του ναού του Αγ. Γεωργίου Στέρνας· στο ναό της Αγ. Βαρβάρας Καβάλας βρίσκονται τα κηροπήγια του ναού των Παμμεγίστων Ταξιαρχών Στέρνας. Σε αυτούς τους ναούς απόκειται και ικανός αριθμός φορητών εικόνων από τη Στέρνα.

Από τα πρώτα έτη της εγκατάστασης των προσφύγων στην πόλη της Καβάλας τα Τίμια Δώρα περιέρχονταν στις οικίες των Στερνιωτών μέσω ενός ιερέα, ο οποίος τελούσε αγιασμούς. Ο ιερέας παραλάμβανε το ιερό κειμήλιο με την έγκριση των προκρίτων, οι οποίοι είχαν την ευθύνη διαφύλαξής του.

Τα έξι σπυριά και η πλάκα χρυσού των Τιμίων Δώρων.

Το 1925, τρία χρόνια μετά την άφιξη των Στερνιωτών στην Καβάλα, η παρουσία του ιερού κειμηλίου είχε γίνει έντονη στην πόλη της Καβάλας και στην ευρύτερη περιοχή της, όπου διέμεναν οι πρόσφυγες της Στέρνας και άλλοι Γανοχωρίτες. Τότε έγινε αντιληπτή η κατοχή του κειμηλίου από ανθρώπους οι οποίοι είχαν επαφές με το αγιοπαυλίτικο περιβάλλον και

γνώριζαν την ύπαρξη ενός ανάλογου τμήματος των Τιμίων Δώρων στη Θάσο²².

Αυτό συνέβηκε, όταν κάποιος γνώριμος του αγιοπαυλίτικου μετοχίου στο Σωτήρος της Θάσου εντόπισε τη διακίνηση του κειμηλίου από πρόσφυγες και ενημέρωσε τον οικονόμο του μετοχίου.

Τον Ιούνιο του 1925 ο μοναχός Παρθένιος, οικονόμος του μετοχίου στο Σωτήρος, έγραψε προς τη μονή του:

«Τα Τήμια Δώρα, τα οποία ήχαμεν απαρατήρησι στη Στέρνα, καθός επι-ροφορίθη ευρίσκοτε εις τη Καβάλλα τα έχι κάποιος ηερέας και κάνι αγιασμούς και λέγι ότι ήναι Αγιοπαυλίτης και ότι ήναι απεστερνευμένος από τη μονί. Αυτά όλα μου τα ήπε κάποιος Χαρίσις, ο ωπίος ήναι γνωστός εις το πάτερ Νίκανδρο και εις το πάτερ Ισαήα, ο ωπίος κατηκί πλησίον της Καβάλλας²³. Τώρα αν θέλι η μονί να στήλι να εξετάσι [...] να εύρι το Χαρίσι και αυτός θα ντο μπι, που μένι²⁴.»

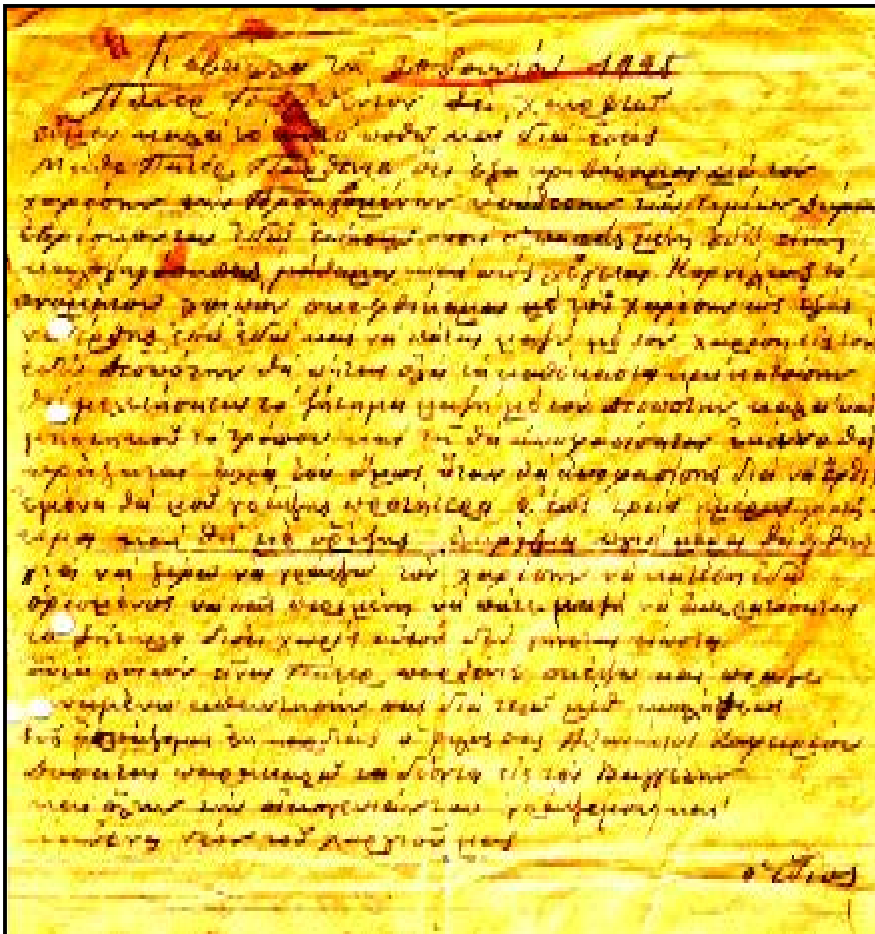
Το επόμενο διάστημα ο οικονόμος στη Θάσο ανέθεσε σε έμπιστο πρόσωπο να εξετάσει διακριτικά το ζήτημα και να συγκεντρωθούν έγκυρες πληροφορίες, ώστε η Μονή να μπορέσει να διεκδικήσει την υπόθεση με ασφάλεια.

²² Το μετόχι της μονής Αγίου Παύλου στο Σωτήρος της Θάσου διέθετε τμήμα των Τιμίων Δώρων με τρία σφυριά και μία πλάκα χρυσού.

²³ Πιθανόν να πρόκειται για τον Χαρίση Κουκουινιά, ο οποίος χρημάτισε (προ του 1917) κεχαγιας του αγιοπαυλίτικου μετοχίου στο Σωτήρος. Ο Χαρίσης γνώριζε τον μοναχό Ησαΐα από την εποχή κατά την οποία ο τελευταίος ήταν οικονόμος στο μετόχι της Θάσου, και τον μοναχό Νίκανδρο όταν το 1917 ενοικίασε το μετόχι, στο οποίο ο τελευταίος ήταν οικονόμος αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του Χαρ. Κουκουινιά προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου (Σωτήρος, 10 Μαΐου 1916) και Επιστολή του Αρ. Αγαπητού προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου αρχιμανδρίτη Ιωακείμ (Σωτήρος, 19 Ιουλίου 1917).

²⁴ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του μοναχού Παρθενίου προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου αρχιμανδρίτη Σεραφείμ (Σωτήρος, 1 Ιουνίου 1925).

Ο άνθρωπος αυτός²⁵ ενημέρωσε τον οικονόμο Παρθένιο για τα αποτελέσματα της έρευνάς του και τον προέτρεψε να κάνει τις απαραίτητες ενέργειες, ώστε να περιέλθει το κειμήλιο στην κυριότητα της Μονής:

Επιστολή του οικονόμου μοναχού Παρθενίου προς τον καθηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου, με την οποία ενημερώνει για τον εντοπισμό των Τιμίων Δώρων της Στέρνας (1925, Αρχείο μονής Αγίου Παύλου).

²⁵ Πρόκειται για τον Αθ. Ζαφειρίου (από το Σωτήρος), παλαιό κεχαγιά του μετοχίου.

«Μάθε πάτερ Παρθένιε ότι εξακριβώσαμε με τον Χαρίσην την προηγομένην υπόθεσιν των Τιμίων Δώρων. Εβρίσκονται εδώ. Επήσης και ο παπάς μένη εδώ, είναι καλογηρόπαπας, μάθαι και πως λέγεται Κορνίλιος το όνομά του²⁶. Λοιπόν σκεφθίκαμαι με τον Χαρίσην ως εξής να έρθης εσύ εδώ και να πάται μαζί με τον Χαρίση εις τον εδώ Δεσπότην²⁷.»

Τον Ιούλιο ο οικονόμος του μετοχίου στο Σωτήρος πήγε στην Καβάλλα, για να συναντήσει τον Μητροπολίτη και να μάθει περισσότερα για τη διακίνηση του κειμηλίου:

«Άμα έλαβα την επιστολή υμό<ν> αμέσος επίγα εις Καβάλλα, αλλά δεν επέβη εις καμίαν ενέργειαν, διότι ο μιτροπολίτης λίπι εις Αθήνας. Έμαθα όμως τα εξής: ότι τα Τήμ<ι>α Δώρα δεν τα χι μόνος του ο παπάς, αλλά τα έχι κάποιος πρόσφυγας, ο οπίος είναι από το ίδιον χωρίο Στέρνα και ήτανε πρόεδρος του χωρίου και τα δίδη εις το ηερομόναχο Κορνίλιο και πάοι όπου τα ζητήσου κε κάνι αγιασμούς [...] Λιπό καλλά θα ήτανε να έλθη κανένας άλος, ο οπίος ξεύρι την ηπόθεσιν καλλά, διότι εγώ δεν γνωρίζω πως να φερτό κε πως να παραστήσω την υπόθεσιν καλλά. Είναι και τούτα τα οπία μου εσίτετε, αλλά άμα ξεύρι κανής να ομιλί είναι ακόμα καλύτεραν. Αν θα αποφασίσι η μονί να στήλι κανένα, άμα θα πάη στην Καβάλλα, κάτου εις την παραλία είναι καφενίον, το οπίο ονομάζετε Ελικρίνια. Εκείνος ο οπίος το έχι, λέγετε Θεόδωρος. Αυτόνεν να εροτήσι διά τον Αθανάσιον Ζαφίρι και θα του πι που μένι και άμα θα ανταμόσι τον Αθανάσι. Αυτός θα ντου πι τα πάντα. Εγώ δεν θα περιμένο να μου απαντήσετε, αλλά άμα θα έλθη ο μιτροπολίτης, θα πάον εις την Καβάλλα και ότι δύναμε θα κάμο, διότι άφισαν εντολή, άμα έλθη ο μιτροπολίτης να μου τηλεγραφίσουν αμέσος να πάον²⁸.»

²⁶ Ο Πασχ. Βαλσαμίδης, *Η μητρόπολη Μυριοφύτου και Περιστάσεως από τα τέλη του 19^{ου} αιώνας έως το 1924*, (ανέκδοτη μεταπτ. εργασία υποβληθείσα στη Θεολογική Σχολή του ΑΠΘ), Θεσσαλονίκη 1996, σ. 87, τον μνημονεύει ως Κορνήλιο Βασιλείου με ιερατικά καθήκοντα την περίοδο 1913-1919.

²⁷ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του Αθανασίου Ζαφειρίου προς τον μοναχό Παρθένιο (Καβάλλα, 20 Ιουνίου 1925, ν. ημ.).

²⁸ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του μοναχού Παρθενίου προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου αρχιμανδρίτη Σεραφείμ (Σωτήρος, 11 Ιουλίου 1925).

Όταν επέστρεψε στην Καβάλα ο μητροπολίτης Χρυσόστομος (Χατζησταύρου) ενημερώθηκε για το ζήτημα των Τιμίων Δώρων και αμέσως μεσολάβησε, ώστε να αναζητηθούν πληροφορίες για την κατοχή τους. Από την εξέταση του αρχιμανδρίτη Κορνηλίου και δύο Στερνιωτών προκρίτων διαπιστώθηκε ότι η κατοχή των Τιμίων Δώρων ανήκε σε τέσσερα πρόσωπα της Δημογεροντίας Στέρνας, τα οποία παραχωρούσαν το κειμήλιο στον ιερέα για την τέλεση αγιασμών. Παράλληλα τους αποκαλύφθηκε ότι η μονή Αγίου Παύλου αναζωπύρωσε το ενδιαφέρον της για την επιστροφή του ιερού κειμηλίου και τους ασκήθηκαν πιέσεις, για να παραδοθεί στη Μητρόπολη.

Σε νέα επιστολή του προς τη μονή Αγίου Παύλου ο οικονόμος Παρθένιος ανέφερε:

«Καθώς έλαβα την υπό ημερομηνία 21 Ιουλίου επιστολήν Υμόν, αμέσως μετέβην εις Καβάλλα και κατά διαταγή σας εγνωστοποίησα εις τον τοποτηρητήν της ηεράς Μητροπόλεως το ζήτημα των Τιμίων Δώρων, όστης αμέσως εκάλεσε εις την Ιερά Μιρεόπολιν τον Ιερομόναχον Κορνήλιον, όστης μετά την απευθυμένην εξέτασιν του τοποτηριτού ο Ιερομόναχος Κορνήλιος είπε ότι τα Τίμια Δώρα τα κατέχουν τέσσαρες προύχοντες της κοινό<τη>τος Στέρνας. Αυτός μόνο τα έπερνε και επήγενε όπου τον καλούσαν και ετέλει αγιασμούς και μετά αμέσως τα επαράδηδε εις τους κίριους προκρίτους. Εκ τον προκρίτω<ν> τούτων οι δύο μόνον μένουν εις Καβάλλα, οίτινες κρατού τα Τίμια Δώρα. Τους προκρίτους αυτούς εκάλεσε ο Τοποτηρητής, οίτινες ελθόν εις Μητρόπολιν μετά δύο τρίων προσκλήσεω<ν> και μετά αυστηράς ανακρίσεως παρά του τοποτηρητού ομολόγησαν ότι κατέχουν τα Τίμια Δώρα, τα οποία θα τα παραδώσου εις την Μητρόπολιν την Τετάρτην [...] Αυγούστου, αφού συννεοηθούν μετά των δύο άλλων προκρίτων οίτινες μένου τρεις ώρας μακρά της Καβάλλας εις κάποιω χωρίων. Καθώς με υπεσχέθη ο Τοποτηρητής, καθώς τα παραδώσουν, αμέσως θα με πληροφορήσει και θα τηλ<ε>γραφήση αυτός ο ίδιος εις την Μονή. Εις τας παρατηρήσεις, τας οποίας έκαμα μήπως αυτοί μας γελάσου αυτός μου είπε ότι είνε αδύνατον, τα Τίμια Δώρα θα παραδωθούν εξάπαντος εις την Ιεράν Μητρόπολιν. Άμα θα πληροφορωιθώ ότι επαρεδώθησαν εις την Ιερά Μητρόπολιν θα Σας τηλεγραφήσον. Τώρα εί-

να ανάγγη να ξαναπάον εις την Καβάλλα, διότι και να τα παραδώσου και να μιν τα παραδώσου πρέπι να πάον. Λυπό να μου στήλετε χρίμα, δυότι δεν έχω. Δύο ταξίδια εις την Καβάλλα εξόδευσα χιλίες δραχμάς²⁹.»

Επειδή στη Μητρόπολη προσήλθαν μόνο οι πρόκριτοι, που διέμεναν στην Καβάλα, ορίστηκε στις 15 Αυγούστου να γίνει η παράδοση του κειμηλίου, αφού προηγηθεί και η συνεννόηση με τους προκρίτους, οι οποίοι διέμεναν στην περιφέρεια.

Στις 15 Αυγούστου οι Στερνιώτες απέδειξαν για μία ακόμη φορά ότι ήθελαν να κρατήσουν τα Τίμια Δώρα και δεν παρουσιάστηκαν στη Μητρόπολη. Οι ίδιοι πίστευαν ότι αν παρέδιδαν τα Τίμια Δώρα, μετά από όσα υπέστησαν με τον εκπατρισμό, δεν θα είχαν προκοπή³⁰. Την παράδοση απέτρεπε και η θρησκευτική προσήλωση, η οποία ενισχύθηκε από το γεγονός ότι οι Στερνιώτες μεγάλωσαν με το κειμήλιο στον τόπο τους και είδαν θαύματά του. Οι νεότερες γενιές θεωρούσαν τα Τίμια Δώρα ασπίδα προστασίας, η οποία τους διέσωσε από την τουρκική απειλή³¹.

Η Μητρόπολη Καβάλας και Νέστου έχοντας να αντιμετωπίσει την αρνητική στάση των προκρίτων της Στέρνας προσέλαβε δικηγόρο, για να βοηθήσει τον Αγιοπαυλίτη οικονόμο και ταυτόχρονα απευθύνθηκε στην Χωροφυλακή Καβάλας, για να σταθεί αρωγός της υπόθεσης:

«Η επιτροπίν της Στέρνης δεν τα έδωσεν τα Τήμια Δώρα καθώς ηπεσκέθη εις την Ιερά Μιτρώπολην, αλλά ανέθεσαν την υπόθεση εις την Σαγγελίαν να πάοι δικαστικός. Λυπόν ανέθεσαν την δουλιά εις τον δηκιγώρον της Ιεράς Μητροπώλεος. Επίεν ο ηερων διάκονος της Ιεράς Μητροπώλεος εις την αστηνομία, διά να ντα κατασχέσιν, αλλά τον ήπεν ο αστυνόμος ότι

²⁹ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του μοναχού Παρθενίου προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου αρχιμανδρίτη Σεραφείμ (Σωτήρος, 10 Αυγούστου 1925).

³⁰ Ι. Καβαλιώτης, ό.π.

³¹ Χαρ. Λαλένης, ό.π., σ. 18.

δεν μπορίν να τα κατασχέσειν, εφώσον έβαλα δικηγώρον. Λυπόν θα πάμε δικαστικός τη να κάνουμε, επλέξαμεν θα πάνε καμπόσαν έξοδα³².»

Τελικά, η υπόθεση δεν διεκπεραιώθηκε δικαστικά, επειδή μεσολάβησε η δυναμική επέμβαση της Χωροφυλακής Καβάλας. Η πίεση αυτή οδήγησε έναν από τους προκρίτους να φυγαδεύσει τα Τίμια Δώρα εκτός της πόλης, για να μη περιέλθουν στα χέρια της Μητρόπολης. Αναγκάστηκε, όμως, να τα παραδώσει, επειδή η Χωροφυλακή τον αναζητούσε, ενώ ήδη είχε προχωρήσει στη σύλληψη των υπόλοιπων προκρίτων³³.

Ο Αγιοπαυλίτης οικονόμος Παρθένιος γράφει στην τελευταία του επιστολή για το θέμα αυτό:

«ήδα να μου γράφετεν ότη εδηόρισα δικηγόρον διά την ειπόθεσιν τον Τημίο Δώρον άνευ της σινκατάθεσιν της Μονής. Δεν θα έκανα τήποτα, εάν δεν έβαζαν δικηγόρον, διότι καθός γνωρίζετεν το πράγμα είναι πολύπλοκον, διότι αυτή ει οπή τα ήχα<ν> επροφασίζονταν ότι τα έχου εις την κατοχή τους σαράντα πέντεν έτη. Λυπόν είτα ανάγγι να δυορίσον το νομικοσίβουλον της Ιεράς Μητροπόλεος διά να ενεργίσι διά μέσον αυτού Ιερά Μητρόπολης. Τέλος με τη δύναμης του Αγίου Θεού και με την Χάρης τον Τημίον Δώρον εκατόρθοσεν ο σεβασμιότατος Μητροπολίτης και διά μέσον της αστενομικής αρχής τα κατέσχεσεν και ευρίσκοτε εις τας χείρας της Ιεράς Μητροπόλεος έος έλθην ένκρισις του Ιπουργίου, διά να ντα παραδόσι εις την Μονή. Εσόκλιστον σας στέλον την επιστολή του δηκυγόρου, που μου έστηλεν από την Καβάλλα. Έξοδα εις το δικηγόρον δεν θα είνε πολλά, διότι δεν θα πάμεν δικαστικός, αλλά διά αναφοράς μέσον της Ιεράς Μητροπόλεως προς το Ιπουργίο Γεωργίας, διότι προ κερού έχι σχηματήσι το Ιπουργίον Γεωργίας επιτροπή και μαζέβη όλα τα Ιερά σκέβι τα ανταλλάξιμα και κατόπι αναφοράς τα δίδυ εις το δικεούχον³⁴.»

³² Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του μοναχού Παρθενίου προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου αρχιμανδρίτη Σεραφείμ (Σωτήρος, 17 Αυγούστου 1925).

³³ Ι. Καβαλιώτης, ό.π.

³⁴ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του μοναχού Παρθενίου προς τον ηγούμενο της μονής Αγίου Παύλου αρχιμανδρίτη Σεραφείμ (Σωτήρος, 9 Σεπτεμβρίου 1925).

«Διά την υπόθεσιν των Τιμίων Δώρων κατόπιν της αρνήσεως των κατόχων Ιωάννου Κόντου, Νικολάου Δέρκου³⁵ και Παρασκευά Ι. Σιώγια³⁶ να τα παραδώσουν εις την Ι. Μητρόπολιν παρεκάλεσα τον Σεβ. Μητροπολίτην και έκαμεν έγγραφον προς την Διοίκησιν Χωροφυλακής, όπως κατάσχη ταύτα. Πράγματι ταύτα κατεσχέθησαν και παρεδόθησαν σήμερον σώα εις τον Σεβ. Μητροπολίτην, όστις θα τα κατέχει έως ότου το Υπουργείον διατάξη να δοθώσιν εις την Μονήν. Τα Τίμια Δώρα τα είδα εις την Ι. Μητρόπολιν και είναι εν καλή καταστάσει. Ταύτα να γράψητε εις την Μονήν και να συστήσητε να ευχαριστήσουν τον Σ. Μητροπολίτην διά το ενδιαφέρον, που έδειξε³⁷.»

Ο Στερνιώτης Χαρ. Λαλένης αναφέρει (1953) για τα γεγονότα της Καβάλας τα εξής:

«όσα διαδίδονται ανάμεσα στους Στερνιώτες δεν είναι αληθινά. Όταν το 1922 φθάσαμε πρόσφυγες στην Καβάλα, το κουτί των Τιμίων Δώρων το φύλαγε ο μακαρίτης Παρασκευάς Σοΐδης. Το 1923 με έγκριση του Κοιν. Συμβουλίου της Στέρνας τα παρέλαβεν ο μακαρίτης Παπα-Κορνήλιος, εφημέριος προπολεμικά του Αγ. Νικολάου της πόλης [Καβάλα] και τα έφερε στα Λιμενάρια της Θάσου³⁸, όπου μέναμε αρκετές Στερνιώτικες οικογένειες. Εκεί έτυχε κάποιος Αγιοπαυλίτης μοναχός, που έγραψε αμέσως στο Μοναστήρι του. Αυτό με τη σειρά του απευθύνθηκε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο³⁹ και απ' εκεί έγιναν ενέργειες στις Αρχές της Καβάλας. Εκλήθησαν τότε οι εκ των προεστών Θ. Ράλλης, Ι. Κόντος, Ν. Δέλκος και Δ. Καφεστές και υποχρεώθηκαν να παραδώσουν τα Τίμια Δώρα στα Γραφεία της Μητροπόλεως επί αποδείξει – που βρίσκεται σήμερα στα χέρια του Ν.

³⁵ Προφανώς πρόκειται για τον Ν. Δέλκο.

³⁶ Προφανώς πρόκειται για τον Παρ. Σοΐδη.

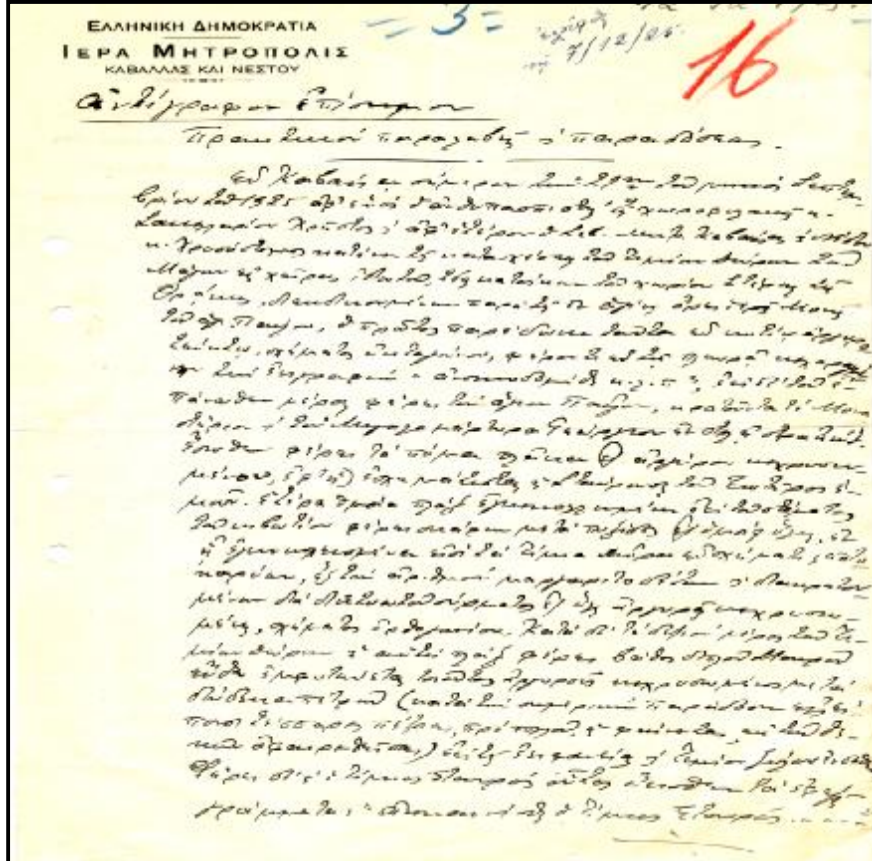
³⁷ Αρχείο μονής Αγίου Παύλου, φάκ. μετοχίου Σωτήρος Θάσου, Επιστολή του δικηγόρου της Μητρόπολης Καβάλας και Νέστου προς τον μοναχό Παρθένιο (Καβάλα, 21 Σεπτεμβρίου 1925, ν. ημ.).

³⁸ Πρόσφυγες από τα Γανόχωρα αναφέρονται και στο Λιμένα Θάσου· βλ. Χ. Βαμβούρη – Φ. Τσέκου, «Εγκατάσταση προσφύγων στη Θάσο», *Θασιακά* 10 (1996-1997), σ. 126.

³⁹ Πληροφορία, η οποία δεν επιβεβαιώνεται από άλλη πηγή.

Δέλκου – στους Καλογήρους, που είχε στείλει η Μονή του Αγίου Παύλου⁴⁰.»

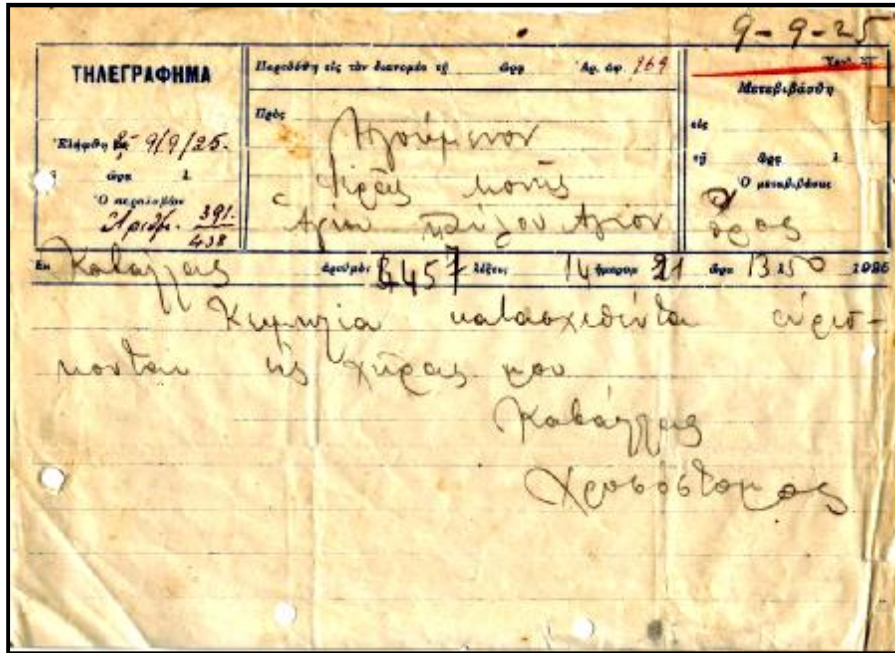
Η Χωροφυλακή Καβάλας, αφού απέσπασε τα Τίμια Δώρα από τους Στερνιώτες, τα παρέδωσε στη Μητρόπολη Καβάλας και Νέστου με πρακτικό (Παράρτημα, έγγρ. 1). Τότε ο μητροπολίτης Χρυσόστομος έστειλε

Η πρώτη σελίδα του πρακτικού παραλαβής και παράδοσης της κειμηλιοθήκης των Τιμίων Δώρων (1925, Αρχείο μονής Αγίου Παύλου).

⁴⁰ Χαρ. Λαλένης, ό.π.

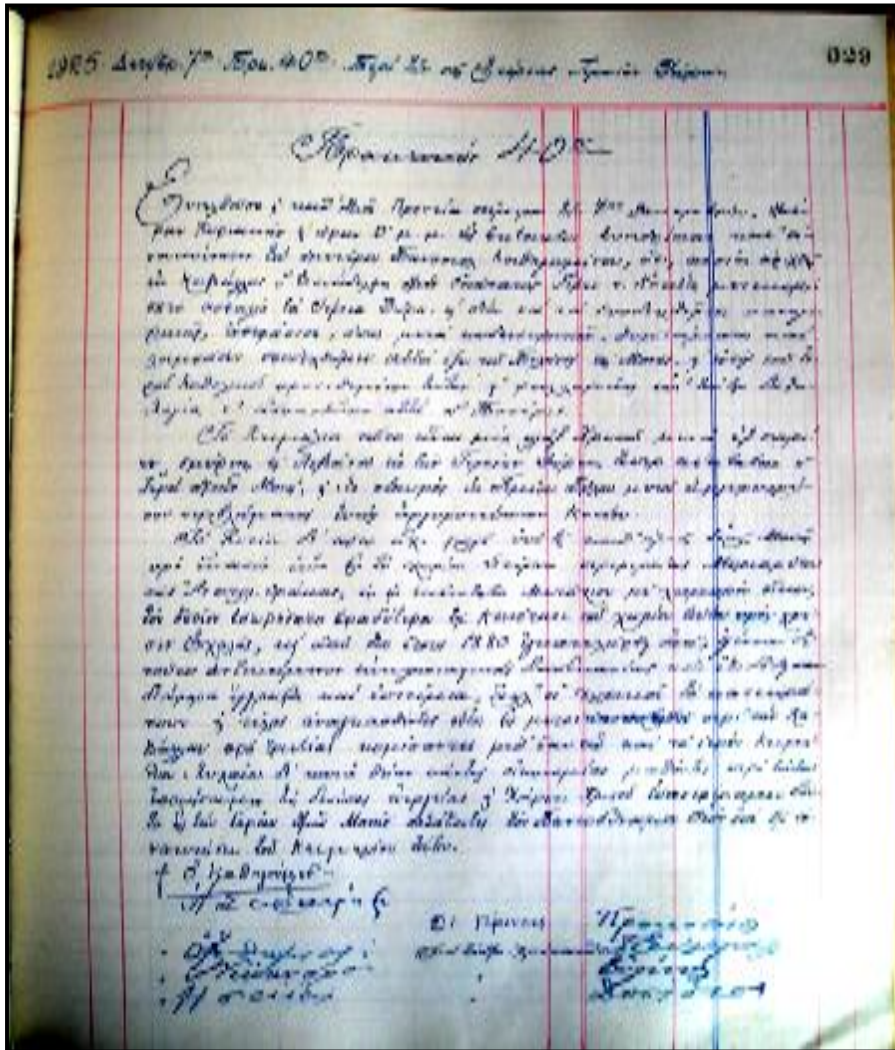
τηλεγράφημα στην αγιορείτικη μονή, με το οποίο τη διαβεβαίωσε ότι τα Τίμια Δώρα βρίσκονταν υπό την εποπτεία του. Παρόλα αυτά, η διαδικασία παράδοσης του κειμηλίου στη μονή Αγίου Παύλου καθυστέρησε εξαιτίας της άδειας, που έπρεπε να παραχωρήσει το Ταμείο Ανταλλαξίμων Σκευών. Περίπου στις 12 Δεκεμβρίου (ν.η.) το κειμήλιο παραδόθηκε σε Αγιοπαυλίτη αντιπρόσωπο, ο οποίος στη συνέχεια το μετέφερε στο Άγιον Όρος.

Τηλεγράφημα του μητροπολίτη Καβάλας και Νέστου Χρυσοστόμου, με το οποίο ενημερώνει τη μονή Αγίου Παύλου για την κατάσχεση του κειμηλίου των Τιμίων Δώρων (1925, Αρχείο μονής Αγίου Παύλου).

Η επιστροφή των Τιμίων Δώρων του μετοχίου της Στέρνας ήταν ημέρα γιορτής για τη μονή Αγίου Παύλου. Η αδελφότητα της Μονής υποδέχθηκε τα Τίμια Δώρα με λαμπαδοφορία και κωδωνοκρουσίες (Παράρτη-

μα, έγγρ. 2). Η χαρά ήταν μεγάλη και για το λόγο ότι αναπληρώνόταν ένα μεγάλο κενό στον κειμηλιακό πλούτο της.

Πρακτικό της μονής Αγίου Παύλου για την υποδοχή των Τιμίων Δώρων στη μονή (Αρχείο μονής Αγίου Παύλου).

Στην Καβάλα η προσφυγική κοινότητα, όμως, είχε διαφορετικά συναισθήματα. Η απώλεια του κειμηλίου προξένησε θλίψη. Η ενέργεια αυτή φάνηκε ως ένας ακρωτηριασμός της θρησκευτικής κληρονομιάς της, αφού το σύνολο των Στερνιωτών δεν γνώριζε τις διαδικασίες, με τις οποίες το αγιορειτικό κειμήλιο πέρασε στη δικαιοδοσία της Δημογεροντίας Στέρνας κατά τη δεκαετία του 1880.

Ωστόσο, η περιπετειώδης κατάληξη του κειμηλίου των Τιμίων Δώρων δεν αποτέλεσε στο εξής σημείο αντιπαράθεσης μεταξύ των Στερνιωτών και της μονής Αγίου Παύλου. Οι πρώτοι επέδειξαν θρησκευτική ευλάβεια απέναντι σε ένα μεγάλο θησαυρό της Χριστιανοσύνης. Θα ήταν άτυχο να μην τους απευθύνει κανείς ευχαριστίες, που επί δεκαετίες διαφύλαξαν τα Δώρα του Χριστού και μερίμνησαν να τα φέρουν στον ελληνικό χώρο μέσα σε σκληρές γι' αυτούς συνθήκες.

Το κειμήλιο των Τιμίων Δώρων βρίσκεται σήμερα στην ολότητά του στο μοναστικό χώρο της Αγίου Παύλου και σε τακτά διαστήματα διατίθεται προς αγιασμό των πιστών σε όλο τον ορθόδοξο κόσμο.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΒΑΛΑΣ ΚΑΙ ΝΕΣΤΟΥ

Αντίγραφον επίσημον

Πρακτικόν παραλαβής και παραδόσεως

Εν Καβάλλα σήμερον την 21^η του μηνός Σεπτεμβρίου του 1925 αφ' ενός ο ανθυπασπιστής της Χωροφυλακής κ. Σακελλαρίου Χρήστος, αφ' ετέρου δε ο Σεβ. Μητρ. Καβάλας και Νέστου κ. Χρυσόστομος κατόπιν της κατασχέσεως των Τιμίων Δώρων των Μάγων εις χείρας ιδιωτών, τέως κατοίκων του χωρίου Στέρνης της Θράκης, διεκδικουμένων παράς της εν Αγίω Όρει Ιεράς Μονής του Αγ. Παύλου, ο πρώτος παρέδωκε ταύτα εν κυτίω αργυροτεύκτω, σχήματος οκταγώνου, φέροντι εν τη πλευρά κεχαραχμένην την επιγραφήν «ανοικοδομήθη κ.λ.π.» επί δε του επάνωθεν μέρους φέρει τον Άγιον Παύλον, κρατούντα το Μοναστήριον και τον Μεγαλομάρτυρα Γεώργιον εν στολή στρατιώτου. Έσωθεν φέρει το πόμα πλάκα εξ αργύρου κεχρυσωμένου, εφ' ης εσχημάτισται η Σταύρωσις του Σωτήρος ημών. Ετέρα ομοία πλαξ ενκεκολλημένη επί του στόματος του κιβωτίου φέρει σκάφην μετά πυξίδος εξ ομοίας ύλης, εν η ενγκεκλεισμένα εισί τα Τίμια Δώρα εν σχήματι λεπτοκαρύων, εξ τον αριθμόν, μαργαριτοδέτων και διακρατουμένων διά δικτυωτού σύρματος εξ ύλης αργυράς κεχρυσωμένης, σχήματος ορθογωνίου. Κατά δε το δεξιόν μέρος των Τιμίων Δώρων η αυτή πλαξ φέρει βάθος διπλού Σταυρού, ένθα εμφυτεύεται τοιούτος αργυρούς κεχρυσωμένος μετά δώδεκα πετρών (κατά την σημερινήν παράδοσιν ελλείπουσι τέσσαρες πέτραι, προ πολλού ως φαίνεται, εκ των θηκών αφαιρεθείσαι) επί της επιφανείας, και Τιμίου Ξύλου ένδοθεν. Φέρει δε ο Τίμιος Σταυρός ούτος όπισθεν τα εφεξής γράμματα «Ανεκαινίσθη ο Τίμιος Σταυρός ...».

Και ο δεύτερος παρέλαβε ταύτα, όπως τα κρατή ως θεματοφύλαξ μέχρι ου η αρμοδία αρχή θέλει διατάξει εις τίνα να παραδοθώσιν οριστικώς. Προς βεβαίωσιν συνετάχθη το παρόν εις διπλούν υπογραφέν ως έπεται.

ο παραδούς

ο παραλαβών

(υπ.) Χ. Σακελλαρίου
Ανθ/στής

(υπ.) † Ο Καβάλας Χρυσόστομος

Ότι ακριβές αντίγραφον εκ του πρωτοτύπου κατατεθειμένω εν τοις αρχείοις της <εράς>. Μητροπόλεως Καβάλλας.

Εν Καβάλλα τη 12 Δεκεμβρίου 1925.

† Ο Καβάλας και Νέστου Χρυσόστομος

[σφραγίδα μητρόπολης Καβάλλας και Νέστου]

2

Πρακτικόν 40^{ov}

Συνελθούσα η καθ' ημάς Γερωντία σήμερον την 7^{ην} Δεκεμβρίου, ημέραν Κυριακήν και ώραν θ' μ.μ. εις έκτακτον Συνεδρίασιν κατ' ανακοίνωσιν του ημετέρου Πανοσιολ. Καθηγουμένου, ότι, αισίως αφιχθείς εκ Καβάλλας ο συνάδελφος ημών Οσιώτατος Γέρων κ. Ησαΐας μετεκομίσατο ασφαλώς τα Τίμια Δώρα, και δέον να τα υποδεχθώμεν πανηγυρικώς, απεφάσισε, όπως μετά κωδωνοκρουσιών, θυμιάματος και λαμπάδων υποδεχθώμεν αυτά έξω του Πυλώνος της Μονής, και εντός του Ιερού Καθολικού προτιθεμένων τούτων και ψαλλομένης επί τούτω Δοξολογία, ν' ασπασθώσιν αυτά οι Πατέρες.

Το Κειμήλιον τούτο είναι μία πλαξ χρυσοῦ μετά εξ σπυρίων σμύρνης και λιβάνου εκ των Τιμίων Δώρων, ἀπερ κέκτηται ἡ Ἱερά ἡμῶν Μονή, και εις σταυρός εκ Τιμίου Ξύλου μετά αργυροχρύσου περιβλήματος εντός αργυροτεύκτου κυτίου.

Το Κυτίον δε τούτο εἶχε σταλή υπό της καθ' ἡμᾶς Ἱεράς Μονῆς προ εκατόν ετών εις το χωρίον Στέρνα περιφερείας Μυριοφύτου της Ανατολ. Θράκης, εν ᾧ ἐκέκτητο Μετόχιον με λαμπρόν οἶκον, τον οποίον ἐδωρήσατο βραδύτερον τῇ Κοινοτήτι του χωρίου τούτου προς χῆρσιν Σχολῆς, και ἀπό του ἔτους 1880 ἐγκατελείφθη ἐκεῖ, ἐγένετο δε τούτο ἀντικείμενον ἐκκλησιαστικῆς διαδικασίας και ἐξεδόθησαν διάφορα ἔγγραφα και ἐπιτίμια, ἀλλ' οἱ χωρικοὶ το κατεκράτουν και τέλος ἀναγκασθέντες οὔτοι εις μετοίκησιν ἤλθον περί τὴν Καβάλλαν προ τριετίας κομίσαντες μεθ' εαυτῶν και το ἱερόν Κειμήλιον. Τυχαιῶς δε κατὰ θεῖαν πάντως οικονομίαν μαθόντες περί τούτου ἐποιήσαμεν τας δεούσας ἐνεργείας και Χάριτι Χριστοῦ ἐπαναφέραμεν τούτο εις τὴν Ἱεράν ἡμῶν Μονήν δοξάζοντες τον Πα- ντοδύναμον Θεόν ἐπὶ τῇ ἀνακτῆσει του Κειμηλίου τούτου.

† Ο Καθηγούμενος Α(ρχιμανδρίτης) Σεραφεῖμ

Οι Γέροντες

Ἄνθιμος	Διά τον Χρῦσανθον
Νίκανδρος	Ευλόγιος
Ἡσαΐας	
Ευλόγιος	
Προκόπιος	
Ευγένιος	
Δοσίθεος	
Ἰάκωβος	

Ο Γραμματεὺς
Βησσαρίων